

Banlägggarbok och Arrangörsguide

Utgåva 2011

Tidkontroll ETOC 2010

För Precisionsorientering

PreO

Innehåll

FÖRORD	3
Kapitel 1 Inledning	4
Kapitel 2 Banläggningens mål och uppgifter.....	4
Kapitel 3 Klassindelning och svårighetsgrader.....	5
Klassindelning.....	5
Svårighetsgrader	5
Kapitel 4 Val av tävlingsområde.....	6
Kapitel 5 Översiktlig rekognosering	7
Kapitel 6 Karta.....	8
Bearbetningar av kartor	9
Karttryck.....	9
Kapitel 7 Maximitid	10
Kapitel 8 Detaljplanering av kontroller och banor.....	10
Inledning.....	10
Allmänt	10
Skärmlacering.....	11
Elit- och A-bana	11
B-bana	13
C-bana	13
Nattbanor	13
Kontrollbeskrivning och bankontroll.....	14
Stämpelfacit.....	14
Inritning och tryckning av banor	14
Kapitel 9 Tidkontroller.....	14
Fler tidkontroller samtidigt	16
Kapitel 10 Långdistans- och medeldistansbanor	16
Kapitel 11 Nattbanor.....	17
Kapitel 12 Banor för masstart	17
Kapitel 13 Tempo-banor.....	17
Kapitel 14 Lagtävlingar och stafetter	18
Särskilda lagtävlingar.....	18
Kapitel 15 Banpåtryck och kontrollbeskrivningar	18
Allmänt	18
Banpåtryck.....	18
Kontrollbeskrivningar	20
Kapitel 16 Tävlings genomförande.....	20
Siktförhållanden	20
Utplacering av skärmar mm.	21
Under tävlingen	21
Efterarbete	21
Kapitel 17 Arbetsfördelning – Arbetsuppgifter.....	21
Allmänt	21
Tävlingsledarens och tävlingskontrollantens uppgifter	21
Banläggarens och bankontrollantens uppgifter.....	23
Kapitel 18 Erfarenhetsåterföring	24
Anteckningar:.....	25

FÖRORD

Precisionsorienteringen (PreO) har utvecklats i en mycket positiv riktning under seklets första decennium. Antalet tävlande har successivt ökat, antalet tävlingar likaså och från 2011 har vi tre nationella mästerskapstävlingar i Precisionsorientering. På det internationella planet har vi fått stå värd för såväl VM- som EM-tävlingar.

En viktig del i Precisionsorienteringens utveckling har varit och kommer att vara att hela tiden förbättra kvaliteten på banor och arrangemang. Detta har otvetydigt varit av stor betydelse för det ökande intresset för PreO. För att bibehålla och ytterligare förbättra kvaliteten har SOFT sett som en mycket viktig uppgift att modernisera banläggARBOKEN för PreO. Denna version, 2011-års version, har utarbetats av en grupp erfarna PreO-tävlande och PreO-banläggare. Den har också varit föremål för granskning och kommentarer från en större grupp av aktiva utövare inom Precisionsorienteringen.

Min förhoppning är att denna banläggarbok som även kan användas som en arrangörsguide skall värna om den höga kvalitet vi har i Sverige på PreO-arrangemang och bidra med ytterligare förbättringar i detta avseende. Sverige har med sina stora framgångar vid VM och EM, att ta ett särskilt ansvar för denna ytterligare kvalitetsförbättring inom PreO.

Lena Larsson

Ordförande Svenska Orienteringsförbundet

Kapitel 1 Inledning

Precisionsorientering, PreO, eller TrailO på engelska, är en orienteringsform som i grunden är avsedd att passa alla oavsett ålder, kön eller fysiska förutsättningar av olika slag. Orienteringsformen är öppen för alla, från unga till gamla, från fullt friska till de med mer eller mindre funktionshinder. Man tävlar i gemensamma klasser och utformningen av banorna skall vara sådan att förutsättningarna skall vara så likartade som möjligt för gående som för den som behöver nyttja t.ex. en rullstol.

Vi har i dag tre olika PreO-discipliner i Sverige, nämligen PreO Dag, PreO Natt och Tempo. Från 2011 finns nationella mästerskap i samtliga tre discipliner. Tempo befinner sig fortfarande i ett utvecklingskede och beräknas komma att ingå i de internationella mästerskapen från 2013. Innehållet i banläggARBOKEN är till största delen tillämpligt på alla tre disciplinerna. Det kan dock finnas vissa speciella aspekter för PreO-Natt respektive Tempo och dessa tas då upp i särskilda kapitel i boken.

I denna banläggARBOKEN används genomgående beteckningen "fotorientering" när man vill skilja den "vanliga" orienteringsformen från PreO.

Banläggare och bankontrollanter bör arbeta med den här boken som vägledning, men de skall även vara väl förtrogna med följande skrifter:

- Tävlingsregler för PreO
- Tävlingsregler för Tempo
- Riktlinjer för PreO
- Kartnormerna, ISOM och ISSOM
- Kontrollbeskrivningar
- Mark och vilt

Samtliga dessa skrifter finns att tillgå på SOFT:s hemsida.

Internationellt finns motsvarande regler och anvisningar utgivna av IOF gällande för internationella TrailO-tävlingar. Dessa regler finns att tillgå på IOF:s hemsida.

Följ boken med sunt förnuft! Använd Din egen erfarenhet och kreativitet!

Historiskt sett har precisionsorienteringen utvecklats ur handikapporienteringen, som startade på 1980-talet. Den har nu utvecklats till en orienteringsdisciplin såväl för elitorienterare som för motionärer i alla åldrar oavsett om man har något funktionshinder eller inte.

Kapitel 2 Banläggningens mål och uppgifter

Målet för banläggningen är att:

- erbjuda deltagarna intressanta och utslagsgivande banor
- erbjuda kontroller av varierande slag och svårighet

Banläggningens uppgifter är därför att skapa sportsliga, tävlingsmässiga och rättvisa banor. Det gäller att för respektive klass skapa uppgifter av lämplig svårighetsgrad vad gäller färdigheten i att läsa och förstå kartan och jämföra den med terrängens utformning och detaljer i denna.

I praktiken innebär det att det ställs mycket höga krav på att i banläggningen skapa förutsättningar för att den tävlande "säkert ska kunna läsa sig fram efter kartan" och därmed kunna lösa orienteringsproblemen. För Elit- och A-klassen kan det handla om mycket små detaljer och skiftningar i terrängen.

Den som är skickligast i att läsa och förstå kartan och tolka terrängen bör därmed också hamna överst i resultatlistan.

Kapitel 3 Klassindelning och svårighetsgrader

Klassindelning

Följande klasser, som kallas huvudklasser, skall enligt SOFT:s tävlingsregler för PreO, finnas vid nationell PreO-tävling:

PreA

PreB

PreC

Därutöver får följande klasser anordnas, om arrangören så önskar:

PreElit får anordnas efter tillstånd från SOFT.

PreN

Pre16

Pre12

samt öppna klasser i PreA, PreB och PreC

Det är särskilt viktigt att betona att klasserna PreA, PreB och PreC är huvudklasser, och att de alltid skall finnas på programmet vid nationella tävlingar. För tävlingsarrangörer är det viktigt att ha detta i åtanke för att PreO skall kunna breddas och rekrytera nya utövare.

PreElit fordrar tillstånd från SOFT, även om den numera är vanligt förekommande vid nationella tävlingar.

I det följande har vi i denna banläggarkbok trots detta valt att börja med PreElit, eftersom den blir styrande för valet av terräng. Om däremot inte PreElit förekommer på tävlingen blir PreA vägledande.

Svårighetsgrader

PreElit

Detta är den svåraste klassen och avsedd för de skickligaste precisionsorienterarna. I princip kan en bana i denna klass vara hur svår som helst men naturligtvis med det grundläggande kravet att uppgifterna skall vara lösbara genom skicklighet i kartläsnings- och orienteringsförmåga. Helst

bör en elitbana vara förlagd i ett område, som ger möjlighet till ett stort antal kontroller som utnyttjar terrängens topografiska detaljer. För detta bör man välja områden med en finskuren och detaljrik terräng.

PreA

Detta är den näst svåraste klassen avsedd för vana precisionsorienterare och dem som har ambitionen att nå elitklassen. I princip kräver en PreA-bana samma typ av terräng som en PreElit-bana men att banläggaren väljer något lättare kontroller än för PreElit. En del PreElit-kontroller kan också användas för PreA, dock helst med annan kontrollbeskrivning och ringcentrering. Detta medför att det är en annan skärm som blir den rätta i A-klassen.

PreB

Denna svårighetsgrad är avsedd för tävlande med viss orienteringskunskap sedan tidigare. Den skall också erbjuda precisionsorienterare, som deltar mer i motionssyfte, passande uppgifter. B-klassens svårighetsgrad kan ligga nära A-klassens svårighetsgrad men skall inte innehålla falska kontroller och komplicerade kontrollbeskrivningar. B-klassen är också att se som en klass för dem som har börjat med C-klass eller N-klass och förkovrat sig för att gå vidare i svårighetsgrad och med sikte att nå A-klass och kanske även Elit-klass.

För B-klassen används kartans topografiska bild, dvs. kurvläsning, i nästan samma omfattning som för A-klassen. Man kan även komplettera med några kontroller från kartans planbild, t.ex. stenar, stigar, byggnader, etc. Detta är också en avvägning beroende på svårigheten hos respektive kontroll.

PreC

Denna svårighetsgrad är avsedd för nybörjare som har begränsad eller ingen orienteringskunskap. I princip kan kontroller i denna klass aldrig vara för lätta. Banläggaren bör använda såväl kontroller från kartans planbild som lätta topografiska kontroller. Skärmpliceringarna skall vara tydliga och kontrollerna inte för svåra oavsett typ av kontroll.

PreN, Pre16 och Pre12

För Pre16 kan PreB-banan användas. För klasserna PreN och Pre12 kan samma banor användas som för PreC. PreN är ingen tävlingsklass och skall heller inte ha någon tidkontroll.

Öppna klasserna PreA, PreB och PreC

För dessa klasser används samma banor som för PreA, PreB respektive PreC.

Observera att öppen klass PreElit förekommer ej.

Kapitel 4 Val av tävlingsområde

Banläggarens huvuduppgift är att skapa uppgifter på lämplig nivå för de olika klasserna, så att kartläsnings- och orienteringsskickligheten hos den tävlande blir utslagsgivande, inte slumpen.

Avgörande för att lösa sin uppgift som banläggare är att tillsammans med bankontrollanten hitta områden som är lämpliga för PreO.

På lämpliga områden bör ställas följande krav:

- Detaljrika, helst med finskuren topografi/terräng. Detta är speciellt viktigt om man skall lägga Elit-banor.
- Digital karta som överensstämmer väl med terrängen. För PreO är kravet som regel större än för fotorientering
- Det skall finnas stigar och vägar som gör det möjligt för tävlande i rullstolar etc. att komma fram. Om underlaget är besvärligt bör banläggaren överväga att förlänga tävlingstiden och då speciellt för tävlande i rullstol.

För TempO-tävlingar i parkterräng kan ej motsvarande krav ställas på detaljrik topografi.

Val av bra terrängområde bör som regel prioriteras framför integrering med fotorienteringstävling.

Vid val av område är det också viktigt att bedöma sikten i terrängen. Siktförhållandena måste vara sådana att det blir rättvist mellan olika kategorier av tävlande, t.ex. mellan sittande och stående. Bedöm därför alltid sikten vid alla kontrollpunkter både stående och sittande.

Sikten måste också bedömas utifrån vid vilken tidpunkt tävlingen ska äga rum. Vid tävlingar i maj och juni är detta extra viktigt. Då görs som regel planeringsarbetet före lövsprickningen medan tävlingen genomförs efter lövsprickningen. Om möjligt bör tävlingar planeras ett år i förväg, så att banläggningen kan ske under samma förutsättningar, t.ex. vegetation, ljusförhållanden mm. som vid tävlingstillfället.

Kapitel 5   Översiktlig rekognosering

När banläggaren tillsammans med bankontrollanten har valt ut ett område som är lämpligt är nästa steg att göra en översiktlig bedömning av möjligheten att lägga de olika banorna och lokalisera lämpliga områden för kontroller.

Vid denna bedömning skall banläggaren och bankontrollanten enbart befinna sig på de stigar och vägar som de tävlande kommer att följa. Detta är ytterst viktigt eftersom banläggaren bör ha samma förutsättningar som de tävlande att bedöma kontrollpunkterna. Om banläggaren i detta skede lämnar stigen/vägen och går in i terrängen så har han/hon fått en helt annan uppfattning om kontrollens svårighetsgrad än den som de tävlande kommer att möta.

Efter den inledande rekognoseringen skall banläggaren vid skrivbordet bedöma följande:

- Finns det tillräckligt med tänkbara kontrollpunkter för samtliga banor? Man måste alltid räkna med att minst 10-20% av de punkter som i detta skede identifierats kommer att falla bort vid det slutliga valet av kontroller.
- Kommer man att få banor av lämplig längd?
- Kommer det att bli banor med variation dvs. olika typer av kontroller, svårighetsgrad samt banor som kräver olika typer av skicklighet i kartläsningen för att lösa uppgifterna?
- Är sikt- och ljusförhållandena sådana att de ger sportslig rättvisa vid den tidpunkt då tävlingen skall genomföras?
- Är några av kontrollområdena lämpliga att använda till tidkontroller?

- Finns lämplig plats för vätskekontroll ungefär mitt på banan? Vid tävlingstider över en timme skall vätska erbjudas.
- Kan radorapportering anordnas som underlag för speakern? Radorapportering erfordras inte vid mindre tävlingar och gäller som regel bara för Elit-klass och A-klass.
- Finns lämpligt område för TC och parkering?

När banläggaren är övertygad om att området är lämpligt skall kontakt tas med såväl markägare som jakträttsinnehavare för att komma överens med dem om att det inte möter något hinder att arrangera tävlingen.

Integrerad tävling med fotorientering

Vid integrerade tävlingar, dvs. då PreO anordnas tillsammans med en tävling i fotorientering, skall ett nära samråd ske mellan banläggarna så att inte de olika tävlingarna påverkar varandra. Det är t.ex. mycket irriterande och störande om det springer fotorienterare bland kontrollmarkeringarna för PreO. Dessutom kan det innebära vissa fördelar och nackdelar för de PreO-tävlande om det t.ex. går en stig eller ett dike bland kontrollskärmarna och det är svårt att se stigen eller diket från de platser där de PreO-tävlande uppehåller sig. Kommer det då en fotorienterare springande på stigen ger det omedelbart värdefull upplysning till den eller de PreO tävlande som för tillfället befinner sig vid den kontrollen. På motsvarande sätt kan fotorienterarna bli mycket konfunderade om de plötsligt befinner sig i ett område med massor av kontrollskärmar. Inte minst gäller detta för yngre löpare.

Speciellt viktigt är det att tidkontroller förläggs till områden där inte fotorienterare kommer att springa eller andra personer kommer att uppehålla sig.

Kapitel 6   Karta

SOFT:s regler för PreO säger att kartor i skala 1:2 000 – 1:10 000 kan användas utan särskilt tillstånd. Efter godkännande kan även andra kartskalor användas. Vanligen bör dock kartor i skala 1:5 000 eller 1:4 000 användas. I detaljrika områden kan även kartor i skala 1:2 500 användas.

Internationellt är 5 m den vanligaste ekvidistansen. I Sverige är 5 m samt 2,5 m i svagt kuperade områden de vanligaste ekvidistanserna. I vissa närområden där det finns tillgång till laserskannat kartunderlag kan även lägre ekvidistanser, ända ner till 1 m, förekomma. I framtiden, då fler områden kommer att karteras med laserskannat underlag, kan lägre ekvidistans bli vanligare.

Oavsett vilken skala som används, ska kartor för tävling i PreO följa ISOM eller ISSOM, dvs. den vanliga kartnormen eller kartnormen för sprintkartor. Vid uppförstoring av kartor till 1:5.000 och 1:4.000 skall teckenstorleken ändras till 150 % jämfört med kartnormens teckenstorlek för skalan 1:15.000. Avvikelse från detta skall anges i PM.

På kartan skall ekvidistans, skala och norrpil finnas angivna.

För att underlätta för de tävlande skall meridiantätheten vara "dubbel" dvs. 125 m på 5 000-dels karta. Om kartan är ritad enligt sprintnormen, ISSOM, gäller 150 m mellan meridianerna. Om skalan är ännu större bör övervägas att lägga in ytterligare meridianer, så att avståndet mellan dem ligger i intervallet 2,5 cm – 3,5 cm. Meridianerna skall "öppnas upp" där så erfordras för läsbarheten av kartan. Detta bör särskilt kontrolleras vid banpåtrycket. Meridianerna behöver inte vara parallella med kartkanten.

Kartan skall vara så stor att alla alternativskärmar ryms inom kartan och att omgivning, som kan ha betydelse för att lösa kontrolluppgiften, finns med.

Eventuella avvikelser från kartnormen skall anges i PM. Avvikelser från kartnormen kan göras då föremålet är tydligt och tillför ett orienteringsvärde, t.ex. mindre men tydliga stenar.

För tidkontroller skall kartan ha särskild utformning, se kapitlen om såväl Tidkontroller som Banpåtryck och kontrollbeskrivningar.

Bearbetningar av kartor

Vanligast är att orienteringskartor ritas med 5 m ekvidistans. Då saknas tyvärr många små detaljer på kartan som skulle kunna vara användbara för PreO.

Om man använder kartor i skala 1:10 000 eller 1:15 000, och uppförstorar dem till 1:5 000 kan man därför som mellansteg göra en bearbetning av kurvlinjerna. Kartritare/banläggare kan rita till hjälpkurvor, punkthöjder och andra detaljer i den reviderade PreO-kartan. Om en PreO-revidering gjorts skall det anges i PM.

Det är viktigt att banläggaren försäkras sig om att alla kartdetaljer som är användbara verkligen stämmer. Detta gäller speciellt i närheten av kontrollpunkten och det område som används för att lösa uppgiften. Viktigt är att försöka tänka sig de olika alternativa lösningar som de tävlande kan använda sig av för att lösa uppgiften vid en kontroll. Det kan ibland finnas lösningsalternativ som banläggaren i första skedet inte tänker på. Banläggaren skall därför noggrant kontrollera kurvbild, riktningar, avstånd, mm. mellan föremål som kan vara av betydelse för att lösa uppgiften. Detta är särskilt viktigt eftersom man vid förstoring av kartan även förstör eventuella felaktigheter i avstånd och riktningar mellan föremål på kartan.

Innan sådan bearbetning görs måste tillstånd hämtas från karträttsinnehavaren och eventuellt också från den ursprungliga kartritaren. Lämpligt är att endast använda revideringen för PreO och begränsa spridningen av denna karta.

Karttryck

Tekniken att rita kartor har utvecklats. Nu bör alla PreO-kartor ritas i datorer. Fördelarna är att man enkelt kan ändra och göra kompletteringar för att ge mer detaljer i en PreO-reviderad karta än i en karta för fotorientering, där kartritningen mer och mer går mot en generalisering. Med den digitala möjligheten kan man också enklare trycka PreO-kartor. En bra laserskrivare ger oftast tillräckligt god kvalitet för PreO.

Kapitel 7   Maximitid

En viktig uppgift för banläggaren är att planera för en rimlig maximitid i förhållande till banans längd, dvs. inte fågelvägen utan den kortaste vägen en tävlande kan förflytta sig runt banan.

När banläggaren beräknar maximitiden, ska följande moment beaktas:

- 1) Tiden för förflyttning runt banan: 3 min/100 m.
- 2) Tid för att lösa varje kontroll:
  - a) Elit-klass 3 min/kontroll.
  - b) A- och B klass 4 min/kontroll.
  - c) Övriga klasser 5 min/kontroll
- 3) Summan av de två momenten ska användas som maximitid. Beräkningen är densamma för såväl dag- som nattbanor.

Banläggaren skall i samråd med bankontrollanten besluta om eventuellt utökad maximitid vid stora höjdskillnader, dåligt underlag eller andra faktorer som påverkar framkomligheten.

I PreO ges poängavdrag med en poäng för varje påbörjad femminutersperiod som maximitiden överskrids. Det är därför viktigt att start- som målklockor är synkroniserade med varandra. Även vid tillfälligt uppehåll på banan skall klockorna vid ankomst och avgång vara samstämda.

Kapitel 8   Detaljplanering av kontroller och banor

Inledning

Nästa skede efter den översiktliga rekognoseringen är att i detalj planera de olika banornas alla kontroller. Uppgiften är att för varje bana finna tillräckligt många kontrollpunkter av lämplig svårighetsgrad. Kontrollerna bör vara av varierande slag för att tillsammans ge en intressant och för de olika klasserna lagom svår bana. Det är i sig inget som hindrar att samma uppsättning skärmar användes för två eller flera kontroller. Det kan röra sig om kontroller på samma bana eller kontroller på olika banor. Det avgörande är att banläggaren bedömer att uppgiften med kontrollen ligger på en för respektive bana lämplig svårighetsnivå.

Om det finns gott om lämpliga kontrollpunkter kan det finnas anledning att ha olika kontroller för de olika klasserna. Det kan t.ex. vara viktigt att i områden med smala stigar sprida de tävlande för att minska trängseln runt kontrollerna. Det är hela tiden frågan om en avvägning för att totalt sett få så bra banor som möjligt, där kvaliteten på kontrollpunkterna får vägas mot faktorer som framkomlighet, banlängd m.m.

Om det längs banan finns en längre sträcka där det saknas lämpliga kontrollpunkter bör övervägas att lägga in en transportsträcka som inte räknas in i tävlingstiden och banlängden. Detta skall anges i PM.

Allmänt

Vid detaljplaneringen är det underlättande och även enklare om banläggaren kan ha hjälp av en biträdande banläggare. Om detta är möjligt så bör även i detta skede ansvarig banläggare befinna sig på stigen/vägen och därmed bedöma kontrollpunkterna utifrån samma

förutsättningar som deltagarna kommer att ha. Den biträdande banläggarens uppgift är att placera skärmar i terrängen enligt banläggarens förslag och göra förflyttningar av skärmarna då banläggaren granskar placeringen från olika punkter längs stigen/vägen. Att arbeta på detta sätt underlättar oerhört mycket för banläggaren som slipper springa ut och in i terrängen samtidigt som han/hon är opåverkad av terrängens detaljer som ej kan ses från stigen/vägen.

Enligt svenska regler kan banläggaren använda upp till 5 skärmar vid varje kontroll, där en skärm sitter på rätt punkt och övriga skärmar benämns alternativskärmar.

I Elit- och A-klassen kan falska kontroller med en eller flera skärmar användas dvs. där ingen skärm sitter på rätt punkt enligt ringcentrering och kontrollbeskrivning. Falska kontroller i PreA skall vara mycket tydligt falska.

Banläggaren bör alltid eftersträva att varje alternativskärm fyller en funktion som ett realistiskt alternativ till den rätta skärmen eller för Elit- och A-bana till en falsk kontroll. Om en alternativskärm ej kan anses uppfylla en sådan funktion är det bättre att slopa den.

Skärmlacering

I arbetet med skärmlaceringen kan man ofrivilligt skapa utrymme för tur och slump, speciellt om skärmarna placeras nära varandra. För att göra kontrollerna tillräckligt svåra, gör ibland banläggaren felet att placera skärmarna så nära varandra att det inte på orienteringsmässiga grunder går att lösa uppgiften. Placera hellre skärmarna med större inbördes avstånd.

I allmänhet är det så att ju svårare en kontroll är, desto tydligare måste skärmarna sitta. Det skall på orienteringsmässiga grunder gå att räkna ut var på kartan alla skärmarna sitter. De alternativa skärmarna behöver inte sitta vid en distinkt kartpunkt. Alternativskärmarnas placering på icke distinkta kartpunkter sker genom att man från stigen/vägen bedömer att det ser ut som en punkt liknande kontrollpunkten.

Banläggaren bör märka ut platserna för alla kontrollskyltar och skärmar, så att det inte skall råda någon tvekan om var de skall placeras. Detta kan göras på olika sätt. Viktigt är att märkningen är diskret för utomstående, så att den får sitta kvar, och lätt att hitta för dem som skall svara för skärmsättningen.

Elit- och A-bana

Topografins alla detaljer är viktiga att använda på rätt sätt. Det ideala är att hitta ett område där det t.ex. finns flera små höjder, punkthöjder, näsor, sänkor mm. I ett sådant fall kan man placera den korrekta skärmen på exempelvis en höjd och alternativskärmarna på närliggande höjder, punkthöjder eller näsor som kan tolkas vara den rätta höjden. I praktiken kanske det bara finns en höjd i området som är karterad men andra formationer som kan tolkas som den avsedda höjden. Alternativskärmarna behöver således inte sitta på karterade föremål.

I fall som dessa bör banläggaren fortfarande befinna sig på stigen/vägen och bedöma skärmarnas placering. Han/hon skall då fråga sig följande:

- Kan den korrekta skärmens placering med kartläsnings- och orienteringskunskap bestämmas på ett tillförlitligt sätt?

- Leder olika tänkbara lösningsalternativ t.ex. topografi, riktningar, avstånd, till samma svar?
- Är avstånden mellan den korrekta skärmen och alternativskärmarna tillräckliga för att inte slumpen skall spela in?
- Behövs kartjusteringar, och i så fall vilka?
- Är alla alternativa skärmar motiverade, är varje skärm ett alternativ?
- Var är lämpligaste punkt för kontrollskyltens placering?

På Elit- och A-bana bör man inte placera kontrollskylten på den punkt efter stigen/vägen varifrån man enklast löser kontrollen. Den kan placeras på en punkt där man naturligtvis skall se samtliga skärmar men där ingen enkel lösning av uppgiften finns.

Om det är svårt att vid någon kontrollpunkt finna bra placeringar för alternativa skärmar, kan man överväga att för Elit- och A-banan använda sig av s.k. enskärmar. Den tävlande har i detta fall att avgöra om kontrollen är rätt eller falsk.

Först när banläggaren och biträdande banläggaren är överens, kan banläggaren gå ut i terrängen för en fingranskning och besluta om eventuell justering.

Om man i momentet som beskrivs ovan upptäcker att det är svårt att tydligt placera den korrekta skärmen eller finna bra placeringar för alternativa skärmar och att det inte är möjligt genom rimliga kartjusteringar att förbättra situationen, då finns bara en sak att göra: Överge denna kontrollpunkt!

Under ovanstående talas om tillräckliga marginaler mellan skärmarna. Detta kan ej uttryckas i exakta meterantal utan måste alltid bedömas av banläggaren. Normalt sett behövs dock större marginaler, avstånd, mellan skärmarna när de är belägna på längre avstånd från stigen/vägen. Men även terräng och karta måste beaktas i detta fall. Vid längre avstånd till kontrollen skall man inte laborera med olika placeringar på ett föremål - sitter skärmen på rätt objekt så är den korrekt.

Beträffande avstånd från stig/väg till kontrollpunkten så finns inga strikta gränser på max avstånd. Detta är återigen en bedömning som banläggaren måste göra. Avgörande är:

- Med normal syn måste den tävlande tydligt kunna se samtliga skärmar.
- Med normal syn måste de tävlande kunna se terrängformationer som är viktiga för att lösa uppgiften.
- Att det från kontrollskylten inte skall råda någon tvekan om ordningsföljden på skärmarna.
- Att grönska i form av sly och högt gräs inte påverkar möjligheterna att lösa uppgiften. Detsamma gäller för terrängformationer som kan hindra insyn mot skärmarna.
- Att det är viktigt att sikten för tävlande i rullstolar etc. beaktas.
- Att beakta ljusförhållandena vid tävlingstiden.

Lämpligt antal kontroller för PreElit kan variera mellan 16 och 20 kontroller och för PreA mellan 14 och 18 kontroller. Antalet tidkontroller bör vara minst 2, för PreElit gärna fler. Vid mästerskapstävlingar bör om möjligt tidkontroller finnas såväl före som under eller efter tävlingsbanan.

B-bana

Topografins detaljer kan användas som kontroller på B-banan, men man skall välja tydligare detaljer än på Elit- och A-banor. Utgångspunkten skall vara att kontrollerna ligger närmare stigen och är tydligare. Vissa A-kontroller kan användas även för B-banan men då helst med annan kontrollbeskrivning.

I övrigt kan såväl lätta som svåra planbildskontroller användas för B-banan. Exempel på planbildkontroller är stigar/stigförgreningar, stenar, branter, hus etc. På B-banan skall man undvika krångliga kontrollbeskrivningar som kan förvirra deltagarna och göra att de tappar fokus på orienteringen. Helst skall man endast använda enkla kontrollplaceringar t.ex. stigförgreningen, stenen-norra sidan, branten, etc.

Kontrollskylten bör sitta i närheten av den punkt varifrån kontrollen är lätt lösbar.

I övrigt gäller samma principer som för Elit- och A-banan vid banläggningen.

Lämpligt antal kontroller kan variera mellan 12 och 16 kontroller. Dessutom skall det finnas minst en tidkontroll.

C-bana

På en C-bana kan man använda topografiska detaljer om dessa är tydliga och enkla.

I övrigt skall man välja kontroller i planbilden och med utgångspunkt att ingen kontroll är för enkel. Här kommer exempel på lämpliga förfaranden:

- Om kontrollpunkten t.ex. är en sten skall den rätta skärmen sitta vid en sten. Alternativskärmarna placeras på/vid andra föremål som kan se ut som en sten t.ex. en rotvälta eller en liten punkthöjd mm.
- Kontrollpunkter på långt avstånd skall undvikas.
- Kontrollen bör vara lätt lösbar från kontrollskylten.
- Kontrollbeskrivningarna skall vara enkla.
- Max tre skärmar bör användas per kontroll. Endast i undantagsfall då man t.ex. använder en enklare B-kontroll kan fyra skärmar accepteras.

I övrigt gäller samma grunder vid banläggningen.

Lämpligt antal kontroller kan variera mellan 10 och 14 kontroller. Dessutom skall det finnas en tidkontroll.

Nattbanor

Vid planering av nattbanor gäller i grunden samma principer som för dagbanor. Vad som skiljer är att, av lätt insedda skäl, sikten kortas avsevärt och det blir betydligt svårare att se detaljer inte minst i kurvläsningen. Därför måste banläggaren vara särskilt uppmärksam på att välja kontrollpunkter på närmare håll än för dagbanor och att kontrollera läsbarheten av terrängen i mörker. Att se reflexerna brukar aldrig vara något problem.

Bankontroll skall ske under samma förhållanden som tävlingen dvs. i mörker.

Nattbanor har vanligen färre kontroller än dagbanor.

Kontrollbeskrivning och bank kontroll

Arbetet med att göra kontrollbeskrivningar sker under detaljarbetet och slutversionen görs i samband med märkningen av platserna för skärmar och kontrollskyltar.

I PreO förekommer ofta flera preciseringar i kontrollbeskrivningen. Det är därför viktigt att en särskild kontroll av kontrollbeskrivningarna görs vid banpåtrycket för att kontrollera vilka föremål som ryms inom kontrollringen och att kontrollpunkten blir korrekt beskriven med t.ex. riktningspil, preciseringar o dyl.

Bankkontrollanten skall göra sin fältkontroll tillsammans med banläggaren. Bankkontrollanten skall då ha en egen karta med kontrollbeskrivning. Skärmarna skall vara utsatta på avsedda platser. Bankkontrollanten bör granska kontrollen genom att lösa kontrolluppgifterna på motsvarande sätt som de tävlande kommer att göra.

När bankkontrollanten gjort sin bedömning av kontrollen bör en diskussion om kontrollpunkten, kartan, alternativskärmarna, kontrollskyltens placering mm. ske mellan banläggaren och bankkontrollanten. Först därefter är det lämpligt att bankkontrollanten går ut i terrängen för att förvissa sig om kartans och kontrollens riktighet.

Vid bankkontrollen bör fler kontroller bedömas än vad som slutgiltigt behöver användas. Efter att man gått igenom alla kontroller sker en diskussion om vilka kontroller som bör användas och vilka som bör strykas för att få en så allsidig och bra bana som möjligt.

Vid all bedömning skall banläggare och bankkontrollant vara överens om såväl varje kontrollens riktighet som hela bankkompositionen. Råder det tveksamhet om någon kontroll, är det alltid bättre att stryka den än att behålla den.

Stämpelfacit

I samband med märkningen i terrängen görs den första versionen av stämpelfacit.

En kontroll av stämpelfacit görs vid utsättningen av skärmarna och kontrollskyltarna. Dessutom bör en sista kontroll ske strax före tävlingen, t.ex. på tävlingsmorgonen. Denna kontroll kan lämpligen göras av både banläggaren och bankkontrollanten oberoende av varandra så att de inte påverkar varandra ute i terrängen. Banläggaren lämnar sitt stämpelfacit till sekretariatet för inmatning i datasystemet och bankkontrollanten kontrollerar att rätt facit är inlagt.

Inritning och tryckning av banor

Bankkontrollanten skall kontrollera och godkänna alla kartor med banor, innan de går i tryck.

Kapitel 9 Tidkontroller

Syftet med tidkontroller är att särskilja tävlande med lika många rätt på banans kontroller.

Tidkontroller kan antingen förläggas:

- Före start på banan.
- Utefter banan.
- Efter målgång på banan.

I första hand bör vad som sägs nedan om lämpliga områden för tidkontroller vara avgörande för val av område för tidkontrollerna. Från praktisk synpunkt är det lämpligt att antingen ha tidkontrollerna före start eller efter målgång. Om tidkontrollerna förläggs utmed banan måste man ha ett stopp där ankomsttid till och sedan också avgångstid från tidkontrollen noteras eftersom uppehållet inte ingår i tävlingstiden för banan. Vid uppehåll på banan är det viktigt att stopp- och startklockan är synkroniserade. Banläggaren måste också beakta risken för långa väntetider vid tidkontrollerna med hänsyn till startmellanrum mm.

Från tävlingssynpunkt finns det en skillnad mellan tidkontroller före respektive efter banan. Med tidkontroller före start har de tävlande inte fått tillfälle att bekanta sig med kartan/terrängen, medan tidkontroller efter målgång sätter prov på den tävlandes uthållighet och bibehållen koncentration. På mästerskapstävlingar och motsvarande bör banläggaren därför överväga möjligheten att för Elit-banan ha tidkontroller såväl före start som efter målgång.

Till skillnad från kontroller på banan där tävlande fritt disponerar maxtiden över hela banan, så skall uppgiften vid tidkontrollen lösas så snabbt som möjligt inom max 60 s (vanligen är det 60 sekunder men det kan också vara mindre för i första hand Elit-banan). Dessutom har den tävlande inte möjlighet att förflytta sig utan skall från kontrollskylten, sittande eller stående, lösa uppgiften. Avgörande för att bestämma om alla skall sitta är terrängens utformning. Om det är en fördel att stå, t.ex. att man får en bättre överblick över terrängen som avgörande förenklar att lösa uppgiften, då skall banläggaren besluta att alla skall vara sittande.

Eftersom tiden är avgörande i detta moment bör banläggaren söka ett område där:

- De tävlande kan stoppas vid en plats varifrån man inte kan se skärmarna eller terrängen i kontrollområdet innan de får gå fram till kontrollskylten. Det är dessutom en fördel om de tävlande inte kan se i vilken riktning kontrollområdet ligger. Detta kan åstadkommas genom att välja områden där terräng, vegetation, byggnader etc. hindrar insyn mot kontrollområdet. Om detta inte är möjligt måste man överväga att göra avskärmningar genom att sätta upp presenningar eller dyl. På mästerskapstävlingar och motsvarande bör detta särskilt beaktas.
- Stoppet ligger utom "höravstånd" från kontrollen.
- Avståndet från stoppet till kontrollskylten bör vara så kort som möjligt av minst två anledningar. Dels för att minimera köbildningen vid tidkontrollen (en lång väg fram påverkar tidsåtgången avsevärt), dels för att minska den tävlandes möjligheter att "spana in" skärmarna på väg fram till kontrollskylten.

Banläggaren skall instruera tidkontrollfunktionärerna att agera likformigt och ha samma rutiner för alla tävlande, så att de får samma förutsättningar.

Vid tidkontrollen skall det finnas en särskild skiva med bokstäverna, A-F och Z, att peka på för den tävlande. Alternativt kan man på den nedre delen av kartan ha bokstäverna A-F och Z i rutor.

Tidtagningen skall starta i det ögonblick kartan överlämnas passad och funktionären säger "Tidtagningen startar nu". Klockan stoppas exakt när den tävlande svarar muntligt eller pekar på vald bokstav. Då 50 s gått skall funktionären meddela "10 sekunder kvar". Tiden mäts i hela sekunder. Om klockan visar t.ex. 10,85 s så antecknas 10 s på kontrollkortet samt avgivet svar i

kontrollrutan. Om inget svar avgivits inom 60 s skall ett "streck" (-) i kontrollrutan markera detta samt 60 anges i tidsrutan.

Om den tävlande ger fel svar, får han/hon ett tidstillägg på 60 s under förutsättning att maxtiden är 60 s. Avges inget svar inom 60 s räknas detta som felaktigt svar och man drabbas dessutom av ett tidstillägg på 60 s.

Tävlingsledningen kan bestämma att maxtiden för tidkontroller på en tävling är kortare, t.ex. 30 s. Detta skall då anges senast i PM. I sådana fall är normalt sett också tidstillägget 30 s vid fel svar och varningen "10 sekunder kvar" skall komma efter 20 s. Att sänka maxtiden för tidkontroller bör begränsas i första hand till Elit-klassen.

Tidkontrollanterna skall upprepa svaret och meddela antalet sekunder som noteras på startkortet. Om den tävlande har annan åsikt om det svar som avlämnats, skall detta meddelas genast. Invändning kan ej ske i efterhand.

På tidkontroller får man ha max 6 skärmar.

Vid tidkontroller skall:

- samtliga skärmar vara tydligt synliga från kontrollskylten, den tävlande skall inte ha svårigheter att se skärmarna.
- den skärm som är rätt alternativ för respektive uppgift vara tydligt placerad vid avsett objekt.
- avståndet till skärmarna vara kortare än vad som kan accepteras för kontroller på banan.
- ingen tveksamhet få råda om ordningsföljden mellan skärmarna.
- ljusförhållandena beaktas så att det inte påverkar möjligheten att lösa uppgiften.

Fler tidkontroller samtidigt

Det går bra att organisera flera tidkontroller i samma klass på samma plats.

Detta kan anordnas utifrån tre olika system:

1. Man använder samma skärmar för två eller fler kontroller. Då första svaret avgivits och tiden noterats överlämnas nästa karta med ny kontroll, kontrollring och kontrollbeskrivning och ny tid tas.
2. Man har två eller fler uppsättningar med skärmar som är tydligt avgränsade med snitsel eller motsvarande. Den tävlande ändrar riktning och får en ny karta mm. Denna metod tar längre tid än metod 1 och bör därför undvikas.
3. Enligt TempO-modellen, se kapitel 13.

För utformning av karta för tidkontroll hänvisas till kapitel 15, Banpåtryck och kontrollbeskrivningar.

Kapitel 10 Långdistans- och medeldistansbanor

I grunden är skillnaden mellan långdistans- och medeldistansbanor att banlängderna skiljer. Skälet för att ha två beteckningar är att det i inbjudan kan ses som en "varuupplysning". Syftet med en medeldistansbana i jämförelse med en långdistansbana är att korta ned den totala

tävlingstiden. Dessutom inrymmer inte vissa områden vare sig banlängd eller antal erforderliga kontroller för en långdistansbana. Området kan dock mycket väl lämpa sig för en medeldistansbana. För deltagarna blir tävlingen oftast intensivare på en medeldistansbana eftersom tävlingstiden är kortare.

Banor som har en längd mellan 1,5-3 km och en maxtiden på ca. 2-2,5 h benämnes långdistansbanor.

Banor som har en längd mindre än 1,5 km och en maxtid på ca 1-1,5 h benämnes medeldistansbanor.

Kapitel 11 Nattbanor

Antalet kontroller på nattbanor styrs mycket av de förhållanden som terräng och kartor erbjuder. Banlängd och tävlingstid bör ligga mellan dem för medeldistans- och långdistansbanor. I övrigt bör banläggaren beakta vilken tid på dygnet som tävlingen kan starta. Är det mörkt tidigt kan banorna vara längre än vid de tidpunkter på året då mörkret inträder sent. Vid sen tävlingsstart bör man korta banorna för att undvika alltför lång utsträckning av tävlingen på sena nattimmar.

Kapitel 12 Banor för masstart

I PreO kan även masstart tillämpas. Syftet och vinsten med masstart är att korta tävlingstiden, och att man får en enklare startprocedur. Banläggaren måste dock noga beakta ett antal saker för att det inte skall uppstå trängsel mm.

1. De stigar och/eller vägar som används skall vara tillräckligt stora/breda så att de tävlande fritt kan röra sig fram och tillbaka utan alltför stor trängsel.
2. Om banan inte har några olika slingor utan går t.ex. fram och tillbaka efter en väg/stig så bör vägen/stigen vara tillräckligt bred.
3. Om möjligt bör det finnas vägval i form av slingor där de tävlande antingen kan välja att gå en slinga före den andra eller fritt välja att gå en slinga motsols eller medsols.
4. Ovanstående alternativ medför att de tävlande tillåts att lösa uppgifterna i valfri ordning.
5. Om kontrollerna får tas i fri ordning skall inga sammanbindningslinjer mellan dem anges på kartan. Det är dock viktigt att numreringen av kontrollerna på kartan är tydlig.
6. Tidkontrollerna kan antingen ligga efter målgång eller ligga utefter banan.

Om tidkontrollen ligger utefter banan kan den tävlande fritt välja när han/hon vill uppsöka tidkontrollen.

Kapitel 13 TempO-banor

Disciplinen TempO, dvs. en PreO-tävling med enbart tidkontroller ställer lite andra krav på banläggningen än för traditionella PreO-tävlingar.

Vad avser kontrollvalet så överensstämmer det i grunden med vad som sagts i kapitel 9 ovan.

Det speciella för TempO är att hitta ett område där det:

- Dels finns möjligheter för tillräckligt många stationer som ligger nära varandra så att den totala banlängden och förflyttningen mellan kontrollerna blir så kort som möjligt.
- Dels att tidkontrollstationerna kan innehålla två eller flera tidkontroller.

I TempO skall som regel den tävlande få samtliga kartor på stationen samtidigt som tiden startas. Den tävlande skall besvara varje uppgift i tur och ordning utan att se på nästkommande uppgift innan svar avgivits. Den tävlande får inte heller bläddra tillbaka till föregående kartor. När sista svaret avges stoppas tiden. Bara en tid noteras för varje station, dvs. den totala tiden för att besvara samtliga uppgifter på stationen.

Resultatlistan baseras endast på tid, dvs. använd svarstid samt eventuell strafftid för felaktigt svar på någon/några kontroller.

Kapitel 14 Lagtävlingar och stafetter

En lagtävling kan anordnas under en vanlig individuell tävling. Då räknar man samman poängen för det antal deltagare som ingår i lagen. För detta behövs inga speciella banläggarråtgärder.

Särskilda lagtävlingar

Man kan också arrangera lagtävlingar där hela uppläggningsen går ut enbart på tävling i lag och inte individuellt. Man har vanliga banor, men olika banalternativ för lagmedlemmarna. Poängen räknas samman för lagmedlemmarna.

Ett förslag är att välja ett område där man kan använda samma plats för start och mål och därifrån göra olika slingor. På så sätt kan alla i laget starta samtidigt. Då får man en större känsla av att det verkligen rör sig om en lagtävling.

Utvecklingen av olika former av lagtävlingar och/eller stafetter har inte kommit så långt. Det är därför fritt fram för klubbarna att vara innovativa och pröva olika former som, om de visar sig fungera bra och uppskattas av de tävlande, senare kan bli en tävlingsform som permanentas.

Kapitel 15 Banpåtryck och kontrollbeskrivningar

Allmänt

Banpåtryck vid PreO-tävlingar, vilket även innefattar påtryck av kontrollbeskrivningar, skall numera alltid göras digitalt med de kartprogram som finns. Detta underlättar en exakt centrering av kontrollringar och hindrar förskjutningar mm. Dessutom kan med de moderna programmen, kontrollbeskrivningen samtidigt göras och läggas in på kartan.

Banpåtryck

Starten anges precis som vid fotorientering med en liksidig triangel med 7 mm sida. Kontrollerna anges med cirklar, som ska ha en diameter på 6 mm, (IOF-regel).

Om avvikelser görs skall detta anges i PM. Exempel på detta är att om kontrollerna sitter tätt kan kontrollringarna göras mindre, dock ej mindre än 4 mm i diameter. Om stora kartskalor används, t.ex. 1:2 500 kan det vara praktiskt med något större kontrollringar. De bör dock inte vara större än 9 mm i diameter.

I kontrollringen skall kontrollpunkten, dvs. den rätta skärmens placering, ligga exakt i centrum. För icke skalenliga kontrollpunkter, t.ex. stenar och punkthöjder skall alltid kontrollringen centreras mitt på karttecknet även om kontrollplaceringen är "sidan av stenen" eller "foten av punkthöjden".

Förbindelselinjer skall finnas mellan kontrollringarna. Om man har en tävling med fri kontrolltagning skall inte förbindelselinjer inritas.

Det är också viktigt att kontrollcirkel och förbindningslinjer samt meridianer öppnas upp så att de inte täcker viktiga kartdetaljer. Lika viktigt är att placera siffran för kontrollen på sådant sätt att den såväl entydigt hör till rätt kontroll som att den inte skymmer viktig information.

Målet anges med en dubbelcirkel, som ska ha en diameter av 5 respektive 7 mm och med målet i centrum.

Om banan består av två eller flera kontrollområden kan banan delas upp i flera delar, där tiden mellan områdena inte ingår i tävlingstiden. Sådan uppdelning skall anges i PM. I kontrollangivelsen skall, liksom för fotorienteringen, uppehållet, transportsträckan, markeras på motsvarande sätt som för snitslad sträcka i fotorienteringen. I terrängen skall transportsträckan snitslas med färg som anges i PM. Snitsling kan utgå om det inte finns någon tvekan om transportsträckans sträckning. Vid transportsträckans början skall tiden noteras på startkortet. Platsen för noteringen markeras på kartan med en kvadrat. På motsvarande sätt antecknas tiden vid transportsträckans slut. Markeringen på kartan skall även här vara en kvadrat. Kvadratens sida skall vara ca 3 mm.

Om tidkontrollen ligger utmed banan anges på samma sätt tidkontrollens stopp-plats med en kvadrat på kartan där ankomsttiden noteras. Kvadratens sida skall även här vara ca 3 mm.

Platser för vätska och en ev. radiokontroll markeras på kartan med en mugg/radiosymbol enligt dataritningsprogrammet.

Övrig inritning av banor sker på motsvarande sätt som för fotorientering. Det är särskilt viktigt att förbjudna stigar och vägar markeras med kryss eller grovt streck. Kryss skall vridas så att inte en skänkel sammanfaller med stigen/vägen.

Kontrollen på tidkontrollkartan ritas in efter samma regler som för kontroller på tävlingskartan. För tidkontroller skall kartan ha särskild utformning. Den kan ha en kvadratisk eller cirkulär form med kontrollringen exakt mitt i kartan. En cirkulär karta skall ha en diameter på 10-12 cm och en kvadratisk karta skall ha en sida på 10-12 cm. Dessutom ska tidkontrollkartan inkludera en kontrollbeskrivning, som placeras under kontrollringen. Kartan skall överlämnas passad. Glöm ej att sätta ut norrpil även på tidkontrollkartan och använd dubbel meridiantäthet.

Kartan skall vara uppsatt på ett styvt material som är större än kartan. Om möjligheten att ange svar på kartans nederkant se kapitel 9, Tidkontroller.

Kontrollbeskrivningar

För kontrollbeskrivningar gäller SOFT:s allmänna bestämmelser.

Vid starten erhåller de tävlande en kontrollbeskrivning. Som regel är den tryckt på kartan. I sådant fall behövs inga lösa kontrollbeskrivningar.

Kontrollbeskrivningen ska vara utformad enligt de normer som anges i SOFT:s skrift "Kontrollbeskrivning". Vid användning av dataprogram för banläggning utformas samtidigt kontrollbeskrivningen i programmet. Särskilda tilläggsregler för kontrollbeskrivningar framgår av "Riktlinjerna".

För Elit-, A-, B-, C- och 16-klass gäller att kontrollbeskrivning enbart skall ske med symboler. I N och 12-klassen ska de tävlande ha tillgång till kontrollbeskrivning med symboler och klartext.

I PreO har man inga kodsiffror. I kontrollbeskrivningens andra kolumn räknat från vänster ges uppgift om hur många skärmar som finns vid varje kontrollpunkt. Bokstäver används. Finns det två skärmar skriver man A-B. Finns det tre blir det A-C, osv.

Ytterligare en avvikelse från SOFT:s normala regler för kontrollbeskrivningar: I åttonde, sista, kolumnen får banläggaren använda en pil, syftpil, som anger i vilken riktning den tävlande ska se mot skärmarna från kontrollskylten (se Tävlingsreglerna 10.4.1). Pilarna används vid sådana platser där man kan se skärmarna från flera håll, t ex i stigkrökar och stigmorsningar eller där det går parallella stigar.

I nybörjarklassen ska banläggaren sträva efter en enkel kontrollbeskrivning. Avstå från kontroller där man behöver preciseringar i form av pilar i tredje kolumnen, flera preciseringar i femte och sjätte kolumnen eller detaljerad väderstrecksprecisering i sjunde kolumnen. Använd hellre andra kontrollpunkter.

Kapitel 16 Tävlingens genomförande

Siktförhållanden

Ibland kan man behöva gallra grenar, sly och undervegetation för att förbättra sikten. För detta måste man alltid ha markägarens tillstånd oavsett vem som är markägare. Vid tävlingar i lövsprickningstider måste banläggaren räkna med att behöva göra en del kompletterande mindre gallringar av nyutspruckna grenar och lövverk dagarna före tävling och eventuellt även på tävlingsdagens morgon. Konferera med bankontrollanten om vad som behöver göras.

Vid gallring av siktvägar är det praktiskt att arbeta i par, där en person befinner sig på stigen/vägen där de tävlande skall befinna sig och en person går i terrängen och klipper den sly som han/hon får order om. Då kan man avpassa gallringen så att man varken klipper för mycket eller för litet. Tänk på att man måste se alla skärmarna från kontrollskylten.

Utplacering av skärmar mm.

Utplacering av skärmar sker oftast på tävlingsdagens morgon eller dagen före i områden där risken för åverkan är liten. Allt måste därför vara väl förberett så att banläggaren inte ensam behöver sätta ut alla skärmar (75-120 stycken) och kontrollskyltar (25-50 stycken). Markering skall finnas för alla skärmar och kontrollskyltar. Man skall inte behöva gå och leta efter markeringen vid utsättningen, ty då inträder ett stressmoment som riskerar att leda till fel utplacering.

Banläggaren ansvarar också för avsnitsling av eventuella förbjudna områden och passager samt för avgränsning mellan olika controllers skärmar. Detta skall också kontrolleras av bankontrollanten.

Under tävlingen

Under pågående tävling skall banläggaren liksom tävlingsledaren och bankontrollanten befinna sig på tävlingsområdet för att kunna fatta snabba beslut om något störande inträffar. De kan cirkulera på banan för att ha en fortlöpande tillsyn av att allt finns på plats. Detta är särskilt viktigt t.ex. vid blåsig väder då skärmar kan blåsa omkull. En huvudfunktionär bör alltid finnas på TC och ha kontakt med övriga via telefon eller radio. I områden med risk för störning bör banläggaren överväga att ha särskilda vakter, stationära eller ambulerande. Banläggaren bör ha beredskap att ersätta försvunnen skärm eller kontrollskylt.

Efterarbete

Tävlingsledaren och banläggaren skall planera efterarbetet och vidtala alla funktionärer som ska delta och informera dem om deras arbetsuppgifter i god tid. Efter en tävling är alla trötta och ju fler som hjälper till desto enklare blir efterarbetet.

Kapitel 17 Arbetsfördelning – Arbetsuppgifter

Allmänt

Vid ett PreO-arrangemang skall det finnas två huvudfunktionärer, tävlingsledaren och banläggaren, där tävlingsledaren ansvarar för verksamheten före start och efter mål medan banläggaren ansvarar för all verksamhet ute på banan från och med start till och med mål inklusive tidkontrollerna.

Tävlingsledarens och tävlingskontrollantens uppgifter

Tävlingsledaren är ansvarig för att följande uppgifter genomförs:

- Att beslut om att arrangera tävlingen tas i klubben, efter att banläggare och kontrollanter vidtalats.
- Att utse tävlingskontrollant och bankontrollant samt hålla erforderlig kontakt med dem.
- Att ansökan om tävling görs enligt gällande bestämmelser och angiven tidsfrist.
- Att ansökan om tävling meddelas till tävlingsansvarig för PreO inom SOFT.
- Att ansökan om tävling med elitklass skall godkännas av SOFT.
- Att en inbjudan upprättas och distribueras. Underlag införskaffas från banläggaren.

- Att lämpliga områden för parkering och TC med plats för marka, toalett/även handikappanpassad och lokaler reserveras för tävlingen och att infrastruktur i form av el och vatten finns tillgängligt. Om TC ej kan förläggas till fast byggnad bör tillgång på tält, även för de tävlande, övervägas.
- Att vid mästerskapstävling tillse att jury utses.
- Att vara beredd på att snabbt, i samråd med banläggaren och bankontrollanten, behandla eventuella anmälningar till tävlingsledningen, protester och liknande. Ha därför kartor, skisser och anteckningar till hands.
- Att rekrytera funktionärer till tävlingen inom sitt ansvarsområde. Hit räknas också de påskjutare eller medhjälpare som de tävlande behöver.
- Att ta emot och registrera anmälningar samt att upprätta startlistor och stämpelkort. När alla anmälningar har kommit in, skall tävlingsledaren i samråd med banläggaren avgöra hur tätt det ska vara mellan startande i de olika klasserna för att få lämpligt startdjup.
- Att upprätta tävlings-PM i samråd med banläggaren.
- Att ansvara för att skyltning från i PM angiven samlingsplats till P och TC anordnas.
- Att ansvara för skyltning på TC.
- Att, i samråd med banläggaren, anordna ev. transporter, t.ex. om det är långt till start eller från mål eller om någon transport skall anordnas på banan.
- Att upprätta och ansvara för anslagstavla på TC.
- Att färdigställa tävlingsrapport.

Tävlingsledaren bör för sitt ansvarsområde delegera uppgifter till några delansvariga.

Sekretariat:

- Tar emot och registrerar anmälningar samt upprättar startlistor och stämpelkort.
- Ansvarar för anslags- och resultatavlan på TC.
- Tar emot stämpelkortet efter målgång, registrerar resultaten mot en mall som erhållits från banläggaren. Anslår fortlöpande resultaten, poäng och sekunder, i tillräckligt stort format, på anslagstavlan under tävlingen.
- Anslår och distribuerar en slutgiltig stämpelsammanställning och resultatlista för samtliga klasser.
- Anslår ett stämpelfacit på anslagstavlan vid tidpunkt då alla startat och ingen tävlande kan ta del av de rätta svaren. Om möjligt kan arrangörerna leverera facit i form av uppförstorade kartklipp över varje kontroll med alla skärmar inprickade på kartan liksom kontrollskyltens position.
- Upprättar en direktanmälningsfunktion. Direktanmälan görs på TC där den startande får ett stämpelkort. Därefter beger sig den direktanmälde till starten där karta erhålles. Lämpligen bör fri starttid tillämpas eftersom denna klass inte är en tävlingsklass.

P-ansvarig:

- Anordnar P-plats för fordon.
- Anordnar särskild P-plats nära TC för handikappfordon om ordinarie P-plats ligger långt från TC.
- Fördelar arbetsuppgifterna på medhjälpare.

Markaansvarig:

- Ansvarar för inköp mm.
- Fördelar arbetsuppgifterna på medhjälpare.

Tävlingskontrollantens uppgift är att:

- kontrollera att erforderliga tillstånd erhållits.
- kontrollera att gällande regler och anvisningar följs.
- följa planeringsarbetet och tävlingens förlopp.

Sammanfattningsvis har tävlingskontrollanten en övergripande uppgift för att säkerställa tävlingens kvalitet i alla avseenden. Tävlingskontrollanten skall komma från annan förening än arrangörsföreningen.

Vid nationella tävlingar kan uppgiften som tävlingskontrollant kombineras med bankkontrollantuppgiften om bankkontrollanten kommer från annan klubb än arrangörsklubben. Vid mästerskapstävlingar och andra större tävlingar bör dock uppgifterna inte kombineras.

Banläggarens och bankkontrollantens uppgifter

Banläggaren är ansvarig för att följande uppgifter genomförs:

- Att välja tävlingsområde och tävlingskarta i samråd med tävlingsledare och bankkontrollant.
- Att kontakta markägare och jägare, såväl före som efter tävlingen.
- Att banlägningsarbetet sker i god tid och i nära samarbete med biträdande banläggare och bankkontrollant.
- Att en noggrann bankkontroll genomförs. På mästerskapstävlingar bör detta ske i mycket god tid, så att nödvändiga ändringar kan ske.
- Att rekrytera funktionärer till tävlingen inom sitt ansvarsområde.
- Att tillse att tävlingskartor revideras där så behövs och att banpåtryck sker i god tid och i tillräckligt antal före tävlingen. Behovet av extra kartor för direktbanor skall därvid beaktas.
- Att vid behov träna funktionärer till start, mål och tidkontroller.
- Att ansvara för utsättning av skärmar (reflexer på nattävling) och kontrollskyltar samt övrig erforderlig skyltning på banan.
- Att markera startpunkten med en skärm och en skylt med ordet "Startpunkt".
- Att markera målet. Det praktiska arbetet vid målet ligger på målchefen.
- Att kontrollera att startansvarig och målsansvarig har synkroniserat tävlingsklockorna.
- Att överväga och tillsätta ambulerande kontrollvakter om bansträckningen så påkallar.
- Att placera ut extra medhjälpare där så behövs, t.ex. vid branta eller långa backar eller passager med ojämnt underlag.
- Att ansvara för snitsling från TC till start och från mål till TC där så behövs.
- Att ansvara för avsnitsling av förbjudna vägar, stigar och områden.
- Att ansvara för erforderlig snitsling mellan närliggande kontroller.
- Att lämna rättningsmall eller rättningskartor till sekretariatet.
- Att ansvara för att tävlingsområdet städas. Alla snitslar, skyltar och andra markeringar skall tas bort efter tävlingen.

Banläggaren bör för sitt ansvarsområde delegera uppgifter till några delansvariga.

- Startansvarig.
- Målsansvarig.
- Tidkontrollfunktionärer.

Bankkontrollantens uppgifter är:

- Att kontrollera banornas utformning och att de har rätt svårighetsgrad.
- Att kontrollera att skärmarna är korrekt placerade.
- Att granska kartans riktighet.
- Att kontrollera banpåtryck och kontrollbeskrivningar.
- Att kontrollera framkomlighet och siktförhållanden för tävlande i rullstol.

Bankkontrollanten skall också granska organisationen, hur förberedda funktionärerna är på sina uppgifter samt hur lämpliga platserna för start och mål är. Under tävling bör bankkontrollanten finnas till hands vid eller i närheten av TC för att kunna delta i diskussioner i samband med eventuella anmälningar eller protester samt i diskussioner om vad man skall göra om skyltar och skärmar har rivits ner.

Efter tävling behöver bankkontrollanten inte vara närvarande i det praktiska efterarbetet i tävlingsområdet, men ska granska hur efterarbetet har planerats och utförts. Han eller hon inbjuds också att delta i en utvärderingsträff efter tävlingen.

Bankkontrollanten är inte överordnad banläggaren, utan utgör en tredje part som garanterar att de tävlande får bra tävlingsförhållanden. Banläggaren har skyldighet att lyssna till bankkontrollantens synpunkter, men fattar själv alla beslut.

Kapitel 18 Erfarenhetsåterföring

Banläggaren bör tillsammans med tävlingsledaren ha ett uppföljningsmöte med tävlings- och bankkontrollanterna om vad som varit bra under tävlingen samt vad som kan göras annorlunda och bättre nästa gång. I första hand bör kontrollernas lämplighet och svårighetsgrad diskuteras. Lämpligt underlag för en sådan diskussion kan vara rättningsmallen med stämplingsstatistik. Man bör även diskutera övriga organisationsfrågor.

Efter tävlingen ska banläggaren arkivera kartor, kontrollkort och stämpelfacit. De ska användas som underlag för statistik och behöver vara arkiverade om någon ifrågasätter resultatet, beslut om stämplat, poäng eller liknande. Detta gäller i första hand mästerskapstävlingar och motsvarande.

Anteckningar:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....